

DVJESTO POHRANJENIH PRIMJERAKA MISNOG RUHA DIJECEZANSKOG MUZEJA ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE

Dora Kusin

Mirela Ramljak Purgar

Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine

Zagreb

Krećemo li od pretpostavke da postupak inventariziranja istodobno znači i postupak zaštite, čini se da taj kvalitativni odnos osobito vrijedi za dio spomeničke baštine od tekstila. Zbirka misnog ruha Dijecesanskog muzeja

Zagrebačke nadbiskupije, čiji je inventar nastao prikupljanjem umjetnina iz župnih crkava s područja Nadbiskupije uglavnom 40-ih godina, postala je predmetom obuhvatno shvaćenog inventariziranja početkom 1996. godine u Upravi za zaštitu kulturne i prirodne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske, u okviru programa prvotno zamišljenog pri Odjelu zaštite pokretnih spomenika, razvijenog i dovršenog pri Odjelu za istraživanje i dokumentacijsko-informatičke poslove potkraj 1997. godine. Akcija popisivanja preostalog misnog ruha po župnim crkvama uglavnom Zagrebačke nadbiskupije, započeta već 1995. godine, upozorila je na loše stanje i uvjete smještaja predmeta i, istodobno, njihovu neprijepornu kulturno-povijesnu i umjetničku vrijednost. Upravo su ti razlozi naveli voditelje ovog programa na koncentriranje konzervatorskih napora na misno ruho, zatečeno, u već poslijeratnom hrvatskom razdoblju, u spremišnome prostoru Dijecesanskoga muzeja. Dvostruka inventarizacijska funkcija počinje od spoznaje da je inventar muzeja istodobno i dio povijesnog inventara crkvenih cjelina, čije temeljito znanstveno istraživanje, kao jedna od pretpostavki inventarizacije, a time i zaštite, nezaobilazno obuhvaća i tekstilni dio inventara. Nadalje, inventarizacija, osim samog popisivanja, fotografiranja i osnovnog dokumentiranja, kataloškoga kronološkog i lokalitetnog spajanja, obuhvaća i "fizičku" inventarizaciju misnoga ruha, uz odgovarajuće

bilježenje predmeta, njihovo slaganje, odvajanje i kartotečno praćenje važnih podataka o njima. Činjenica da Muzej ne postoji u smislu prostorne prezentacije, te da je i prostor za pohranu tek u procesu rješavanja, čini konzervatorske zahtjeve spram zbirke misnog ruha složenijima i, istodobno, principijelnima. Suradnja s privatnom restauratorskom radionicom "Lorelei-Art" u tom je smislu postigla višestruke rezultate. Principijelno je polaziste, podjednako dokumentacijske, kataloške i one "fizičke" inventarizacije – povijesni spomenik, u svojoj ukupnoj povijesnoj slojevitosti, bez apriornog i estetskog vrednovanja. Naime, kao što je osnovna dokumentacija u crno-bijeloj i kolor fotografiji pratila detalje tkanja, oštećenja prednje i stražnje strane, a katalog u dva toma ("Dijecesanski muzej Zagrebačke nadbiskupije, Zbirka misnog ruha", Zagreb, listopad 1997., u

Dijecesanski muzej Zagrebačke nadbiskupije, pohrana dvjestotinjak primjeraka misnog ruha u kutije od bezkiselinske valovite ljepenke, u privremenom prostoru

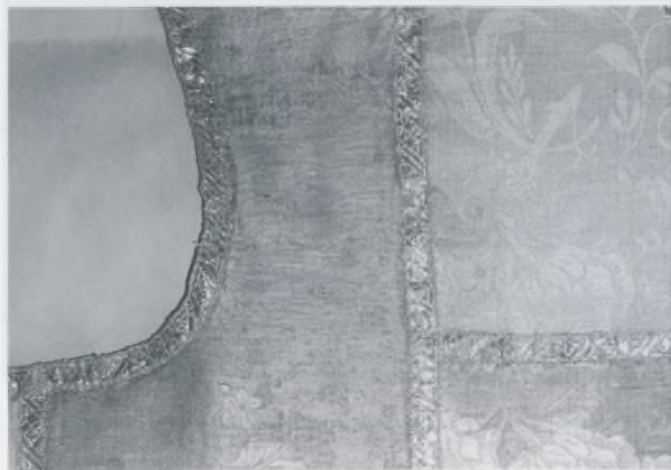
netiskanom radnom izdanju Uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine) pokušao prevladati uobičajeno kratko denotiranje provenijencije i datacije pojedinačnih tkanja opisom nastalog spoja, tako se u određenju pristupa zaštiti zbirke moralo poći od tragova vremena, sačuvanim u vidljivim i manje vidljivim spojevima. Znanstveno istraživanje, započeto u pisanom istraživanju povijesnih slojeva tkanja, nastavljeno je inventariziranjem, koje provenijenciju prati slaganjem u kutije i ispisivanjem inventarnih kartica, odnosno pamučnih etiketa na podstavama pojedinačnih primjeraka. Znanstvenost pristupa, međutim, nastavljena je i u praćenju konzervatorskih/restauratorskih radova detaljnom dokumentacijom: princip

poštivanja povijesnog spomenika, čiji su slojevi u tekstilnome primjerku transparentni u estetskome smislu, manifestiran je u radovima na odabranim paramentima iz zbirke. Simultano pokazati rezultate uobičajenog, na rastavljanje i čišćenje usmjerenog pristupa i onog na spomenik koncentriranoga, uspjelo je restauratorici zahvaljujući spremnosti na

Dalmatika br. 67.a, prednja strana, detalji oštećenja zabilježeni tijekom predistraživanja

Dalmatika br. 67.a, prednja strana, nakon konzervatorsko-restauratorskih radova

dokumentiranje poduzetog, za pamćenje o povijesnome izvedenoga rada.

Konkretni postupci, izvedeni tijekom inventarizacije jesu sljedeći:

1. površinsko čišćenje svih primjeraka – odstranjivanje prašine i drugih nečistoća pomoću malog ručnog usisavača i mekanih kistova;
2. prišivanje pamučnih impregniranih etiketa s inventarnim brojevima, prema uputama Kanadskoga konzervatorskog instituta (Canadian Conservation Institute – CCI, iz Ottawe): tankim svilenim nitima, poštujući reverzibilnost i

osjetljivost tekstilne podloge, na osnovu svakog predmeta pričvršćena je etiketa ispisana pisacim strojem (inv. broj, lokalitet, dimenzije, mjesto pohrane);

3. slaganje oko 200 primjeraka u kutije od valovite ljepenke, 100% bez drvenih vlakana, neutralno lijepljene, bez kiselinskih sastojaka, s više od 3% kalcijeva karbonata, koji odbija kiseline okoliša i arhivskoga dobra (tvrtke "Walter Kluga&Co." iz Immenstadta); odvajanje primjeraka u kutijama bezkiselinskim papirom;
4. bilježenje kutija brojevima – rimskima za broj kutije, arapskima za pojedinačne primjerke, redoslijed pohranjenosti u kutiji;
5. ispisivanje inventarnih kartica sa sljedećim podacima: novi i stari inventarni broj, predmet, materijal i tehnika, dimenzija, provenijencija i datacija, pripadnost paramentima, mjesto pohrane, podvrgnutost konzervatorsko/restauratorskim radovima, broj snimaka na crno-bijelim i kolor negativima; reproduciranje primjeraka skeniranom fotografijom.

Konzervatorsko/restauratorski radovi, izvedeni na dvjema dalmatikama istih paramenata (67, 67a) (Francuska, prva polovica 18. st.; 110x98 cm; atlas, broširan), različitog intenziteta oštećenja, jesu sljedeći:

1. u svrhu određivanja konzervatorsko/restauratorskih postupaka provedena su predistraživanja na obje dalmatike; obuhvatila su: detaljnu analizu stanja predmeta – foto i tehničku dokumentaciju svih oštećenja, mrlja i šavova, mikroskopsku analizu vrsta tkanina i analizu boja; ujedno su obuhvatila precizan opis svih spojeva (vrsta šavova, uboda, konaca) i redoslijed njihova nastanka – rekonstrukcija danas zatečenoga stanja;
2. iz provedenih predistraživanja proizlazi detaljna dokumentacija; temeljem usporedbe analiza dolazi se do zaključka o sličnostima i razlikama dvaju primjeraka: dalmatika br. 67, očuvana u znatno boljem stanju, podvrgnuta je samo konzervatorskim radovima (površinsko čišćenje, rastezanje i ravnanje parom, zatvaranje oštećenja podlaganjem nove pamučne tkanine i prišivanjem svilenim nitima); dalmatika br 67a podvrgnuta je, naprotiv, cjelovitim konzervatorskim/restauratorskim radovima: nakon površinskog čišćenja otvoreni su šavovi i zasebno tretirana pojedinačna tkanja (pranje demineraliziranom vodom, neutralnim sredstvom; rastezanje u mokrom stanju; zatvaranje oštećenja podlaganjem pamučne tkanine, prišivanjem svilenim nitima; ponovno spajanje prema izvorno zatečenoj vrsti spoja).

Namjera je ovog pristupa bila uputiti na mogućnost različitosti metoda produženja života povijesnome spomeniku: dok strogo konzervatorski pristup nastoji očuvati predmet u izvornome

stanju, restauratorski zahvat pokušava život produžiti pranjem, tj. vraćanjem nitima prirodne elastičnosti. Čini se da su oba pristupa primjenjiva u svrhu očuvanja izvorne povijesne stvari, pod pretpostavkom da se izvedu temeljita istraživanja, te da radove prati detaljna dokumentacija. Pristup se primjenjuje ovisno o očuvanosti predmeta. Produženje života, međutim, ovisi i o mikroklimatskim uvjetima prostora u kojemu su pohranjeni,

pa bi i navedena inventarizacija tek trebala dočekati ispunjenje optimalnih uvjeta za svoju konačnu realizaciju: do 16 °C, uz relativnu vlagu do 50%.

Započeto znanstveno istraživanje, podjednako povijesnoumjetničko, konzervatorsko i restauratorsko, samo zajedničkim naporima treba nastaviti.

Summary:

Two hundred stored items of liturgical vestments of the Diocesan Museum of the Zagreb Archbishopric

The revision of the inventory collected mainly during the thirties and forties from parishes under the jurisdiction of the Archbishopric that was carried out within the framework of the programme of the Department for Studies, Documentation and Computer Science at the Administration for the Protection of the Cultural and Natural Heritage of the Ministry of Culture encompassed the creation of written and photographed documentation, a catalogue of the inventory and storage of around two hundred items. Conservation and restoration work was done on some of the items, and the accompanying documentation was drawn up.

In bringing together the demands of conservation and museum practice, the methodology has several starting points: textiles are an equally valuable part of the cultural heritage, and therefore a textile is in the same way a "historical monument", whose layers should be scientifically examined, their conservation and restoration scientifically explained and properly documented. The scientifically based process of cataloguing continues after the historical and artistic evaluation of a historical complex of an example to marking it with an inventory mark and chart, as well as its protection and storage.

Although the Diocesan Museum has no exhibition rooms, the items from its holdings have been prepared many times for exhibitions held at Zagreb museums. The attempt to show on two the example of two Dalmatics with the same ornaments from the 18th century the possibility of applying a similar measure of a

strict conservation approach and the more usual, restoration approach, is at the same time an attempt at creating a different historical memory of textiles for a future showcase of the permanent display of this museum.

*Dijecezanski muzej
Zagrebačke nadbiskupije*

Zbirka misnog ruha

*Ministarstvo kulture
Uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine*

Naslovnica II. toma jednog od dva primjerka kataloga Zbirke misnog ruha Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije